

DEMOSTHENES'DE PHILANTHRŌPIA KAVRAMI

Esengül AKINCI ÖZTÜRK*

ÖZ

Bu makalede, Demosthenes'in philanthrōpia anlayışı tartışılacaktır. Demosthenes'e göre philanthrōpia, sosyal ve politik ilişkilerin demokratik normlara dayandığı uygar toplumlara özgü bir erdemi ifade eder. Demosthenes'ten önce Attik literatür, philanthrōpiayı sadece bir aristokratik değer olarak ele almış ve bu terimi, çoğunlukla sıfat formunda, ya kutsal varlıkları ya da yöneticileri betimlemek için kullanmıştır. Fakat Demosthenes, philanthrōpia ve demokrasi kavramı arasında yakın bir bağ kurarak, philanthrōpia terimini Atina halkına, yasalarına ve devletin tüm organlarına atfetmiştir. Demosthenes için philanthrōpia, öncelikli olarak, demokratik yaşam tarzı için zorunlu olan uygarlık, sosyallik ve hoşgörülü olmak demektir.

Anahtar Kelimeler: Attika hatipleri, Demosthenes, philanthrōpia, demokratik tavır, humanitas, uygarlık.

THE CONCEPT OF PHILANTHRŌPIA IN DEMOSTHENES

ABSTRACT

In this paper, I will discuss Demosthenes' view that philanthrōpia is a virtue pertaining to civilized societies in which social and political relations are based on democratic norms. Before Demosthenes, Attic literature had generally taken philanthrōpia to be only an aristocratic quality and employed it usually in an adjective form to describe either divine beings or rulers. But, by linking philanthrōpia too firmly to the concept of democracy, Demosthenes had frequently attributed philanthrōpia to Athenian people, laws and all the institutions of the state. For Demosthenes, the term philanthrōpia primarily denotes tolerance, sociability and civility which are essential to the democratic way of life.

Key words: Attic orators, Demosthenes, philanthrōpia, democratic attitude, humanitas, civilization.

* Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi.
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/>
2018 Bahar/Spring, sayı/issue: 25, s./pp.: 415-426
ISSN 2618-5784

Makalenin geliş tarihi: 01.03.2018
Makalenin kabul tarihi: 24.04.2018

Phileō (sevmek) ve *anthrōpos* (insan) sözcüklerinden türetilmiş olan *philanthrōpia* (φιλανθρωπία) terimi birden fazla anlam taşımaktadır.¹ Nitekim *LSJ*’de *philanthrōpia* “insanlık, hayırseverlik, iyi kalplilik, insani duyarlılık ya da daha geniş anlamıyla şefkatli ve nezaketli olma” şeklinde tanımlanmaktadır.² Demosthenes, nutuklarında *philanthrōpia* terimine sıkça başvurmuş ve bu kavrama uygarlık, sosyallik, hoşgörülü olma ve cömertlik anlamlarını da yüklemiştir. Ona göre *philanthrōpia*, demokratik yaşam tarzının zorunlu kıldığı sosyo-politik bir erdemdir. Bu makalede, Demosthenes’in *philanthrōpianın* sosyal ve politik ilişkilerin demokratik normlara dayandığı uygar toplumlara özgü bir erdem olduğu şeklindeki görüşü tartışılacaktır. Ancak Demosthenes’in *philanthrōpia* anlayışını açıkça belirleyebilmek için, dönemin diğer hatip ve yazarlarının bu kavrama yaklaşımlarına değinmek önemlidir.

Philanthrōpia kelimesi Eski Yunan edebi eserlerinde İ. Ö. V. yüzyılda kullanılmaya başlanmış olmasına rağmen, özellikle İ. Ö. IV. yüzyılda yaygınlık kazanmıştır.³ Bu kavramın en erken kullanımı Attik yazarlar Aiskhylos ve Aristophanes’de görülmektedir. *Philanthrōpos* (φιλάνθρωπος) Aiskhylos tarafından Prometheus’u, Aristophanes tarafından ise Tanrı Hermes’i niteleyen bir sıfat olarak kullanılmıştır.⁴ Bu ilk kullanımlarında *philanthrōpia* teolojik bakımdan ele alınmış ve dolayısıyla sadece tanrı veya mitolojik kahramanların sahip olabileceği ideal bir nitelik olarak görülmüştür. Prometheus’un ateşi, Hermes’in ise barışı insanlara geri verme çabası insancıl bir tavır, yani *philanthrōpia* kavramının özünü oluşturan merhametli (*kharis*), cömert (*megalodōrotate*) ve özverili olma gibi erdemlerle nitelenmiştir. Yani onlar bu erdemlere sahip oldukları için en insancıl (*philanthrōpotate*) olarak karakterize edilmişlerdir.⁵ Böylece, *philanthrōpos* sıfatı yalnızca tanrı ya da mitolojik kahramanlarla ilişkilendirilmiş ve bir tek onlara atfedilmiştir. Fakat yaygın olarak kullanıldığı İ. Ö. IV. yüzyılda kapsamı genişletilen *philanthrōpia*, iyi yöneticilerin de sahip olduğu bir özellik olarak işlenmiştir. Demosthenes’in hiç benimsemediği bu kontekstteki *philanthrōpia* kavramını en fazla Ksenophon ve Isokrates kullanmıştır.

Ksenophon ve Isokrates, Demosthenes’den farklı olarak, *philanthrōpiayı* aristokratik bir nitelik olarak görmüşlerdir. Onlar için

¹ Genel olarak “sevmek” anlamına gelen *phileō* terimi *eros* (aşk), *agape* (sevgi) ve *stergō* (yürekten sevmek) gibi anlamlar da içermektedir. *Philanthrōpia* kelimesinin anlamı hakkında detaylı bir tez çalışması için bkz. S. Lorenz, *De Progressu Notionis φιλανθρωπίας*, Inaugural dissertation, University of Leipzig, Leipzig 1914.

² *LSJ*, s.v. “φιλανθρωπία.”

³ Jacqueline de Romilly, *La douceur dans la pensée Grecque*, Paris 1979, s. 37-50; Marty Sulek, “On the Classical Meaning of Philanthrōpia”, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 39, No. 3, 2010, s. 387.

⁴ Aisk., *Prometheus Desmotes*, 11, 28; Arist., *Eirene*, 394.

⁵ Sulek 2010, 387-389.

philanthrōpia, temelde kralların ve generallerin astlarına karşı gösterdikleri cömertlik ve insani tutumdan ibarettir.⁶ Ksenophon, *Kyrou Paideia* (Kyros’un Eğitimi) adlı eserinde, *philanthrōpia* sıfatını genellikle Pers İmparatorluğu’nun kurucusu Kyros’a atfeder. O, büyük Kyros’u “en insancıl ruhlu” (ψυχῆν δὲ φιλανθρωπότεατος) kişi olarak tanımlar ve sıklıkla onun son derece cömert bir kişilik olduğunu ifade eder. Öyle ki, Kyros bu insancıl ve cömert tavrı sayesinde çok fazla dost ve müttefik kazanmıştır.⁷ Hatta Kyros, yaptığı fetihlerden sonra bile fethedilen yerlerdeki halkın bazı haklarının devam etmesini sağlamış ve mülklerine el koymamıştır.⁸ Her ne kadar Ksenophon *philanthrōpiayı* krallara özgü bir erdem olarak görse de, bu sıfatı bazen tıpkı Aiskhylos ve Aristophanes gibi tanrı ve kahramanlara, bazen de Sokrates gibi bilge kişilere atfetmiştir. Tanrılar insanlara ateş, yiyecek gibi temel gereksinimleri sundukları, Sokrates de hiçbir karşılık beklemeden gençleri eğitmeye çalıştığı için Ksenophon tarafından insancıl olarak nitelendirilmişlerdir.⁹

Benzer şekilde, Isokrates de *philanthrōpia* kavramının siyasi içeriğini öne çıkarmıştır. Ona göre yönetilenlere karşı insancıl yani adil, merhametli ve cömert olmak ideal bir kral veya iyi bir yönetici olmanın en önemli göstergesidir. Isokrates, Salamis kentini saygı ve *philanthrōpia* çerçevesinde yönettiği için kral Euagoras’ı yüceltir.¹⁰ Ayrıca bazı krallara, mesela Philippos gibi, Yunanlılara karşı “insancıl ve iyi niyetli” bir şekilde davranmalarını öğütler (τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν εὐνοίαν).¹¹ Isokrates bu tavrını şu şekilde de ortaya koyar: “Konuşmam sırasında sizi Hellenlerin hizmetlerine karşı, ılımlı ve insancıl olmaya yönlendirirsem şaşırmayın.” (καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ διὰ παντός σε τοῦ λόγου πειρῶμαι προτρέπειν ἐπὶ τε τὰς εὐεργεσίας τὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ πραότητα καὶ φιλανθρωπίαν).¹² Böylece Isokrates, insancıl olmayı temelde kralların ve diğer yöneticilerin sahip olması gereken bir vasıf olarak ele alır. Ama çok sınırlı da olsa, *philanthrōpia* sıfatını tüm Atinalılar’ın sahip olduğu bir erdem olarak da değerlendirir.¹³

Demosthenes ise gerek mecliste gerekse mahkemelerde yaptığı konuşmalarda ya da bir *logograph* olarak yazdığı savunmalarda, *philanthrōpia* kavramını tanrı veya kralların yani güçlülerin üstün ve ideal bir

⁶ Matthew R. Christ, “Demosthenes on Philanthrōpia as a Democratic Virtue”, *Classical Philology*, Vol. 108, No. 3, 2013, s. 203.

⁷ Ksen., *Kyrou Paideia*, 1.2.1, 1.4.1. Ayrıca, Ksenophon, Sparta kralı Agesilaos’a da *philanthrōpia* özelliğini atfeder. Ksen., *Agesilaos*, 1.22.

⁸ Ksen., *Kyrou Paideia*, 7.5.73; Richard A. Bauman, *Human Right in Ancient Rome*, Routledge 2003, s. 12.

⁹ Ksen., *Oikonomikos*, 15.4, 19.17; Ksen., *Apomnemeumatōn*, 1.2.60. Ayrıca bkz. Christ 2013, 203.

¹⁰ Isokr., *Euagoras*, 9.43: “ἀλλ’ οὕτω θεοφιλῶς καὶ φιλανθρωπῶς διώκει τὴν πόλιν...”.

¹¹ Isokr., *Philip.*, 5. 114.

¹² Isokr., *Philip.*, 5. 116.

¹³ Christ 2013, 204; Sulek 2010, 392.

özelliği değil, demokrasinin gerekliliklerinden birisi olarak ele almıştır. Demosthenes, Atina’da öteden beri var olan bazı demokratik değerleri meclis ve mahkemelerde halka aktarırken *philanthrōpia* kavramına sıklıkla gönderme yapmış, bu kavrama yeni bir form ve anlam kazandırmıştır.¹⁴ Eş deyişle, Demosthenes nutuklarında *philanthrōpia* kavramına özellikle demokrasiyi yüceltmek için yer vermiştir. Şöyle ki, kendisinden önceki hatip ve yazarlar *philanthrōpia* terimi çerçevesinde tutucu ve aristokratik bir bakış açısını ifade ederken, Demosthenes bu terimi Atina halkının ve devletinin sosyo-politik değerlerini ifade etmek için kullanmıştır. Kısacası, Demosthenes için *philanthrōpia*, seçkin kişilerin değil, devletin ve hatta her bir yurttaşın sahip olması gereken “demokratik bir erdemdir.”¹⁵ Böylece Demosthenes, *philanthrōpia* ile demokrasi arasında sıkı bir bağ kurmaktadır. Şimdi bu yorumu Demosthenes’in eserlerinden bazı metinlerle desteklemeye çalışalım.

Ünlü hatip ve devlet adamı Demosthenes, bütün nutuklarında ve *logograph* olarak yazdığı metinlerde, cömertlik, hoşgörülülük, sosyallik ve medenilik şeklinde tanımladığı *philanthrōpia* kavramını Atina halkına ve Atina’ya özgü demokratik uygulamalara atfetmektedir.¹⁶ Ona göre, *philanthrōpia* demokrasinin olmazsa olmazıdır. O, bu nedenle, başta Makedonia Kralı II. Philippos olmak üzere, yabancı kral ve tiranların genellikle *philanthrōpia* maskesi taktıklarını ve onların Atinalılar’a karşı davranışlarının aslında insancıl olmadığını her seferinde ısrarla vurgulamıştır. Demosthenes, İ. Ö. 338 deki Khaironeia Savaşı’ndan önce, Atina halkını yüksek sesle uyararak, Philippos’un amacının Atina’yı fethetmek olduğunu, bu amacına ulaşmaya kadar onun takındığı sahte *philanthrōpia* tavrına aldanmamak gerektiğini açıkça vurgulamıştır.¹⁷ Burada, tartışmamız açısından önemli olan nokta, Demosthenes’in *philanthrōpianın* ne anlama gelmediğini ortaya koymuş olmasının yanı sıra, Ksenophon ve Isokrates’den farklı olarak, kral veya yöneticilere

¹⁴ Atina’da Demosthenes’den önce de bir demokrasi kültürü ve pratiği yerleşmişti. Şöyle ki, Atinalılar komşuları sıkıntı içine düştüğünde asilce yardıma koştukları gibi, kendi içlerinde de birbirlerinin yaşam tarzına, diledikleri gibi yaşama ve özgürce düşünme ideallerine saygı duymuşlardır. Bkz. Thuk., *Pelop.* 2.37.2. Bu tam da Demosthenes’in desteklediği yaklaşımdır, çünkü cömertlik ve ılımlılık demokrasinin bir gereğidir. Ayrıca Atinalılar, şu veya bu nedenle kötülüğün mağduru olan insanlara yardım etmeyi bir sorumluluk olarak görmüşlerdir. Hem içeride hem de dışarıda ılımlı bir tavır sergilemişler ve özellikle mahkemelerde yargılan kişilere adil ve merhametli davranmayı önemsemişlerdir. Peter Hunt, *War, Peace and Alliance in Demosthenes’ Athens*, Cambridge 2010, s. 194; Sara Forsdyke, *Exile, Ostracism and Democracy: The Politics of Expulsion in Ancient Greece*, Princeton 2005, s. 265.

¹⁵ Bkz. Sulek 2010, 393; Bauman 2003, 12 ve özellikle Christ 2013, 204-205.

¹⁶ Demosthenes’in yaşamı, üslubu ve devlet adamlığı hakkında bkz. Güler Çelgin, *Eski Yunan Edebiyatı*, İstanbul 1990, s. 160-165.

¹⁷ Demost., *Parapres.*, 19. 220.

philanthrōpiayı atfetmemiş olmasıdır. Çünkü Demosthenes için *philanthrōpia* aristokratik bir nitelik değildir.

Demosthenes, İ. Ö. 330 yılında yaptığı *Peri Tou Stephanou (Çelenk Hakkında)* adlı konuşmasında da, Philippos’un Khaironeia galibiyetinden sonra Atinalılar’a karşı takındığı ılımlı ve barışçıl tavır karşısında dikkatli olunması gerektiğini belirtmiştir. Philippos’un Atina’yı ele geçirmek için şimdilik böyle sahte barışçıl bir tavır takındığını, amacına bir defa ulaştıktan sonra başkalarına karşı gösterdiği vahşi tutumu Atinalılar için de sergileyeceğini savunmuştur.¹⁸ Philippos’un gerçekten insancıl ve iyi niyetli olduğunu öne süren Aiskhines’i eleştirmiş ve Philippos’un davranışlarını *philanthrōpia* terimi ile karakterize etmemek gerektiğini öne sürmüştür.¹⁹ Çünkü ona göre, hoşgörü, uygarlık ve başkalarının yaşam şekline saygı anlamına gelen *philanthrōpia*, emperyal emeller ile asla bağdaşmaz.

Demosthenes’in günümüze ulaşan eserlerinde *philanthrōpia* terimini yaklaşık olarak 61 defa kullandığı bilinmektedir.²⁰ Ancak mahkemelerdeki savunma nutuklarında bu kavramı 54 kez kullanmış olması, onun Atina’nın dış ilişkilerinden ziyade, iç meseleleri ile ilgili konularda *philanthrōpia* üzerinde durduğunu açıkça göstermektedir. Demosthenes, Atinalılar’ın her türlü siyasi ve sosyal işlerinde öncelikli olarak *philanthrōpia* tavrını benimsemelerini övgüyle dile getirmiştir; çünkü demokrasinin köklü bir şekilde yerleşmesi, sosyal ve siyasal yaşamın *philanthrōpiayı* da özümseyecek şekilde düzenlenmiş olmasını gerektirir. Böylece Demosthenes, *philanthrōpia* ile demokrasi özellikle de Atina demokrasisi arasında yakın bir ilişki kurmuştur.

Ancak, *philanthrōpianın* bir değer olarak demokrasinin özünü oluşturan öğelerden birisi sayılması için, demokrasinin ana unsurlarının ya da temel taşlarının bu değeri açıkça içerip yansıtması gerekir. Yani *demosun* yönettiği şehir devletinin meclis ve mahkeme gibi kuruluşlarının *philanthrōpia* anlayışını sergilemesi gerektiği gibi, başta anayasa olmak üzere diğer tüm yasaların da bu anlayışı esas alacak şekilde düzenlenerek uygulanması zorunludur. Dolayısıyla Demosthenes’e göre, mecliste iç meselelerle ilgili konularda yeterince insancıl ve ılımlı olunmalı, sert tavır ise dışarıdaki düşmanlara yöneltilmelidir:

ἐχρῆν γάρ, ὧ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, τούναντίον ἢ νῦν ἅπαντας τοὺς πολιτευομένους ἐν μὲν ταῖς ἐκκλησίαις πράους καὶ φιλανθρώπους ὑμᾶς ἐθίζειν εἶναι (πρὸς γὰρ ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους ἐν ταύταις ἐστὶ

¹⁸ Demost., *Stephan.*, 18. 231: “καὶ οὐκέτι προσθήμι ὅτι τῆς μὲν ὀμότητος, ἣν ἐν οἷς καθάπαξ τινῶν κατέστη κύριος Φίλιππος ἔστιν ἰδεῖν, ἐτέροις πειραθῆναι συνέβη, τῆς δὲ φιλανθρωπίας, ἣν τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων ἐκεῖνος περιβαλλόμενος ἐπλάττετο, ὑμεῖς καλῶς ποιοῦντες τοὺς καρποὺς κεκόμισθε”.

¹⁹ Demost., *Stephan.*, 18. 297.

²⁰ Demosthenes, Attika Dönemi’nin yazar, düşünür ve hatipleri arasında *philanthrōpia* kavramını en çok kullanan kişidir. Bkz. Christ 2013, 206.

τὰ δίκαια), ἐν δὲ ταῖς παρασκευαῖς ταῖς τοῦ πολέμου φοβεροῦς καὶ χαλεποῦς ἐπιδεικνύναι: πρὸς γὰρ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἀντιπάλους ἐκεῖνός ἐσθ’ ἀγών.²¹

“Ey Atinalılar, mecliste bütün yöneticiler sizi (Atinalılar’ı) nazik ve insancıl olmaya alıştırmalıdır, çünkü orada müttefiklerinizi ve kendinizi ilgilendiren meselelerle uğraşıyorsunuz. Fakat düşmanlarınıza ve rakiplerinize acıdığınız için, savaşa hazırlanırken onlar sizi korkutucu ve acımasız olmaya hazırlamalıdır.”

Demosthenes, Meclisin hayırseverleri ve kamu yararına hizmetleri olmuş kimseleri bazı ayrıcalıklarla ödüllendirip onurlandırmasını *philanthrōpianın* bir göstergesi olarak görmektedir. Bu nedenle o, örneğin İ. Ö. 355/354 de yazdığı *Pros Leptinen (Leptines’e Karşı)* başlıklı nutkunda, meclis tarafından yapılan onurlandırmaların ve bazı muafiyetlerin iptal edilmesi yönündeki teklife karşı çıkarak, bu tür uygulamalardan vazgeçilmesinin meclisin temel değerlerinden birisi olan *philanthrōpia* ile örtüşmediğini ortaya koymaya çalışmıştır.²² Çünkü *philanthrōpia* tek taraflı değil iki tarafı da aynı şekilde gözetken bir anlayışı esas alır ki, bu da *philanthrōpianın* en belirgin anlamlarından birisidir.²³ Yani cömert ve merhametli bir davranış karşısında gösterilen minnettarlık, *philanthrōpianın* özünü oluşturur. *Philanthrōpianın* bu içeriğinin açıkça farkında olan Demosthenes’e göre, *philanthrōpia* anlayışına sahip olan meclisin, şükranlarının bir göstergesi olarak yardımseverleri ve üstün kamu hizmeti yapmış olanları onurlandırması son derece doğaldır. Meclisin böyle insancıl bir tutum takınması kendi içinde değerli olduğu gibi, kamunun çıkarlarını korumakta ve aynı zamanda şehre hizmeti de teşvik etmektedir.²⁴

²¹ Demost., *Kher.*, 8. 33. Demosthenes’e göre, mahkemelerde de benzer hareket edilmeli, insancıl bir tutum sergilenmelidir (ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις φιλανθρώπους εἶναι). Demost. *Suntaks.* 13. 17. Ayrıca bkz. Christ 2013, 208. Ancak hakaret (*hybris*) dahil kasten işlenmiş suçlar bu kapsamda ele alınmamalıdır. Bir erdem olarak *philanthrōpia*, sosyal davranışlarda da temel ölçü olarak alınmalı, ama bunu gözetmeyen, hiçe sayan eylemler karşısında merhametli olunmamalıdır. Demosthenes, tam da bundan dolayı, Meidias ve Aristogeiton hakkında davalar açmıştır. Meidias kasten Demosthenes’e karşı fiziki saldırıda bulunmak suretiyle hakaret etmiş ve dolayısıyla *philanthrōpia* karşıtı bir davranışta bulunmuştur. Aristogeiton ise sahtecilik, dolandırıcılık ve devlete olan borçları yüzünden suçlanmıştır. Demosthenes, sosyal yaşamı tehdit eden bu tür sosyo-patolojik davranışları sadece illegal değil insanlık dışı olarak da yorumlamıştır. Demosthenes’e göre mahkemelerde, bu şekilde davranmış kişilere değil, böyle davranışlar karşısında mağdur olmuş vatandaşlara *philanthrōpia* ile yaklaşılmalıdır. Demosthenes’in her iki dava ile ilgili nutuklarının detaylı olarak tartışıldığı bir çalışma için bkz. Christ 2013, 212-216.

²² Demost., *Lept.*, 20. 111.

²³ Bauman 2003, 11.

²⁴ Christ 2013, 208.

Demosthenes, *Peri Tou Stephanou* adlı konuşmasında da bu konudaki fikrini tutarlı bir şekilde sürdürmüştür. Demosthenes’in yararlı hizmetlerinin karşılığında, Ktesiphon onun altın bir çelenkle ödüllendirilmesini teklif etmiş, Aiskhines ise bunu yasal bulmamış ve dava açmıştır. Buna karşılık, Ktesiphon’u ve dolayısıyla aslında kendisini savunan Demosthenes, *Leptines’e Karşı* da öne sürdüğü gerekçeler temelinde Aiskhines’in iddiasını çürütmeye çalışmıştır.²⁵ Şöyle ki;

κάκεινο σκόπει. πότερον κάλλιον καὶ ἄμεινον τῇ πόλει διὰ τὰς τῶν πρότερον εὐεργεσίας, οὐσας ὑπερμεγέθεις, οὐ μὲν οὖν εἴποι τις ἂν ἡλικας, τὰς ἐπὶ τὸν παρόντα βίον γιγνομένας εἰς ἀχαριστίαν καὶ προπηλακισμόν ἄγειν, ἢ πᾶσιν, ὅσοι τι μετ’ εὐνοίας πράττουσι, τῆς παρὰ τούτων τιμῆς καὶ φιλανθρωπίας μετεῖναι;²⁶

“Bunu düşünün, geçmişteki hayırseverlerin kendileri kadar muazzam, kelimelerin kifayetsiz kaldığı hizmetlerinin hatırına, günümüzde kent için gerçekleştirilen işlere aşağılarcasına ve nankörlükle yaklaşmak mı, yoksa iyi niyetle bir şeyler yapan bir kişinin halkından bir parça onur ve insanlık görmesi mi daha iyi ve değerlidir?”

Demosthenes’in buradaki temel argümanı şudur: İyi niyetle yapılan bir hizmet ya da bağış karşılığında minnettar olup onurlandırmak insancıl bir tavır, yani *philanthrōpianın* gereğidir. Bu, *philanthrōpianın* meclise de atfedilebilecek bir özellik olduğunu göstermektedir. Yani meclis de eli açık davranmalı, ılımlı ve hoşgörülü olmalı, insanı yücelten ve değerli olduğunu benimseyen bir anlayışın yerleşmesine ön ayak olmalıdır.

Benzer şekilde, yasalar da *philanthrōpia* kavramını yansıtacak şekilde düzenlenmelidir. Çünkü Demosthenes’e göre *philanthrōpia*, demokrasiyi ideal bir şekilde uygulayan toplumlarda yasaların da sahip olduğu yüce bir değerdir. Demosthenes, bu anlayışını İ. Ö. 353 de *logograph* olarak Diodoros için yazdığı *Kata Timokratous (Timokrates’e Karşı)* isimli savunmada da açıkça ifade eder. Diodoros, önerdiği bir yasa tasarısının kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle Timokrates’e karşı dava açmıştır. Timokrates, devlete olan borçları nedeniyle hapis cezası almış kişilerin, borçlarını taksitle ödeyecekleri garantisi vermeleri durumunda, borçlarının ertelenmesi ve dolayısıyla hapisten çıkarılmalarını içeren bir yasa teklifi sunmuştur.²⁷ Her ne kadar ilk bakışta ılımlı ve *philanthrōpia* fikrini esas alıyor

²⁵ Bkz. Çelgin 1990, 161, 163-164.

²⁶ Demost., *Stephan.*, 18. 316.

²⁷ Douglas M. MacDowell, *Demosthenes the Orator*, Oxford 2009, s. 184; Danielle Allen, *The World of Prometheus: The Politics of Punishing in Democratic Athens*, Princeton/Oxford 2000, 228. Bu yasa ile ilgili ayrıntılı bir tartışma için bkz. Danielle Allen, “Imprisonment in Classical Athens”, *The Classical Quarterly*, Vol. 47, No. 1, 1997, s. 124-126 ve özellikle s. 132-134.

gibi görünüyorsa da, Demosthenes bu teklife karşı çıkarken kamusal alanı ve özel yaşamı ilgilendiren yasaların ayrı ayrı ele alınması gerektiğinin altını çizmiştir. Ona göre, bunları birbirinden ayırt eden kıstas ılımlılık ve insancılıktır ve burada üzerinde durulması gereken asıl nokta, hangi kategorideki yasaların *philanthrōpia* merkezli olması, hangilerinin ise olmaması gerektiğinin açıklığı kavuşturulmasıdır. Demosthenes’in buradaki temel fikri şudur: Normal bir vatandaşın, yani çoğunluğun ilgi ve çıkarlarını koruyacak yasaların *philanthrōpiayı* esas alması önemlidir. Oysa Timokrates’in önerdiği yasa aslında çoğunluğun değil, özellikle kamu hizmeti yapan üst düzey yönetici ve memurların menfaatini gözetir niteliktedir. Diğer bir deyişle, kamusal alana ait olmayan iş ve ilişkileri düzenleyen yasaların insancıl ve ılımlı olması gerekirken, bireylerin devlet ile olan ilişkileri ve devlet görevlileri hakkındaki yasalar ise aksine katı olmalıdır. Çünkü eğer bu yasalar ılımlı olursa, siyasi bakımdan güçlü ve aktif olanların kötü niyetle çoğunluğun zararına olabilecek uygulamalarda bulunmaları mümkündür. Demosthenes’in terimleriyle ifade edecek olursak;

ἐκείνους μὲν τοῖνυν τοὺς νόμους τοὺς περὶ τῶν ἰδίων ἠπίως κεῖσθαι καὶ φιλανθρωπῶς ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἐστίν: τοῦσδε δὲ τοὺς περὶ τῶν πρὸς τὸ δημόσιον τοῦναντίον ἰσχυρῶς καὶ χαλεπῶς ἔχειν ὑπὲρ ὕμῶν ἐστίν: οὕτω γὰρ ἂν ἤκισθ’ οἱ πολιτευόμενοι τοὺς πολλοὺς ὑμᾶς ἀδικοῖεν. ὅταν δὴ τούτῳ τῷ λόγῳ χρῆται, ἐπὶ ταῦτ’ ἀπαντᾶτε, ὅτι τοὺς νόμους οὐκ ἐκείνους τοὺς ὑπὲρ ὕμῶν πράους ποιεῖ, ἀλλὰ τοῦσδ’ οἱ τοῖς πολιτευομένοις φόβον παρέχουσιν.²⁸

“çoğunluğun menfaatine olan, önceki kategorideki yani özel hayatı ilgilendiren yasaların ılımlı ve insancıl olmasıdır. Buna karşın, devlet ile olan ilişkilerimizi düzenleyen ikinci tip yasaların güçlü ve katı olması herkesin çıkarıdır, çünkü ancak bu durumda siyasi olarak aktif olanlar size ve birçoklarına çok az zarar verebilirler. Bu nedenle, bu teklif öne sürüldüğünde, ılımlılığı size fayda sağlayan yasalara değil, yöneticileri korkutan yasalara atfettiğini belirterek reddetmelisiniz.”

*Philanthrōpia*nın kapsamını burada özellikle ortalama, yani iyi ve adil yurttaşları koruyacak şekilde sınırlayan Demosthenes, yöneticileri veya siyasi bakımdan güçlü kişilerin illegal işler yapmalarını engelleyen yasalardan ziyade, çoğunluğun hak ve çıkarlarını güvenceye alan yasaların *philanthrōpia* ile donatılmasını önermektedir. Fakat bu, kamusal alanı ilgilendiren yasaların *philanthrōpia* unsurunu gözetmemesi gerektiği anlamına gelmez; hatta bu kategorideki yasaların katı bir şekilde düzenlenmesi *philanthrōpia* kaynaklı bir anlayışın sonucudur. Hangi tür yasaların *philanthrōpia* kavramını da özümseyecek şekilde düzenlenmesi

²⁸ Demost., *Timokr.*, 24. 193.

gerektiği tartışması bir yana, burada önemli olan *philanthrōpianın* yasalara da atfedilebilecek bir özellik, erdem olmasıdır.²⁹

Philanthrōpia kavramına insancıl, cömert, ılımlı, hoşgörülü, sosyal ve uygar olma anlamlarını yükleyen Demosthenes, demokratik anayasaların üstünlüğünü de *philanthrōpia* kavramı üzerinden açıklar. Ona göre, Atina halkı her türlü iş ve ilişkilerinde *philanthrōpiayı* temel prensip edindiği için, bu durum anayasalarına da açıkça yansımıştır. Demokratik anayasaların asli unsurlarından birisi olan *philanthrōpia*, demokrasiyi oligarşi ya da tiranlık yönetimlerinden ayırt eden en temel parametredir.³⁰ Demosthenes, *philanthrōpia* ile tanışık ve barışık olmayan toplumların tiranlık gibi demokrasi karşıtı yönetim ve uygulamaları tercih ettiklerini, uygar olmayı değil primitif düşünce ve uygulamaları cesaretlendirdiklerini düşünmektedir. Nitekim Demosthenes, Thebai’de yürürlükte olan oligarşi rejiminin, Atina demokrasisi gibi *philanthrōpiayı* değil zalimliği yücelttiğini iddia etmiştir: Θηβαῖοι φρονοῦσιν ἐπὶ ὠμότητι καὶ πονηρίᾳ ἢ ὑμεῖς ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ τῷ τὰ δίκαια βούλεσθαι: “Thebaililer kabalık ve kötülük konusunda sizin *philanthrōpia* ve adalet sevginiz hakkında duyduğunuz onurdan daha fazla gurur duyuyorlar.”³¹ Demosthenes, burada, *philanthrōpiayı* uygar toplumlarda sosyal ve siyasal hayata yön veren, demokratik yönetimlere özgü üstün bir fazilet olarak görmektedir. Öyleyse, *philanthrōpia* uygarlığın bir simgesi olup, özellikle demokrasi ile yönetilen toplumların yaşam şeklini yansıtan bir anlayışın kavramsallaştırılmasıdır.

Sonuç olarak, *philanthrōpia* Eski Hellen kültür ve medeniyetinin önemli bir bileşeni ve dolayısıyla Atina demokrasisinin sahip olduğu sosyo-politik bir özelliktir. Demosthenes’den önceki ve Demosthenes’in çağdaşı kimi hatip ve yazarlar, *philanthrōpiayı* aristokratik bir özellik olarak belirlemiş, bu sıfatı sadece tanrı ve krallara atfetmişlerdir. Buna karşın Demosthenes, daha sonraki dönemlerde *humanitas* ve uygarlık gibi terimlerin içeriğini de oluşturan *philanthrōpia* kavramını, her medeni insan, toplum, devlet, yasa ve demokratik kurumun sahip olması gereken önemli bir değer olarak tanımlamıştır. Bu belirlenime göre *philanthrōpia*, herkese karşı nazik ve anlayışlı olmak, her konuda cömert ve yardımsever bir tutum sergilemek, düşmanlarına karşı bile insafli ve merhametli yaklaşmak demektir. Bunun Demosthenes’in bir panhelenist olup olmadığı tartışmasını çözüme kavuşturacağından emin değilim. Ancak açıktır ki, Demosthenes’in bu çözümlemesi demokratik yönetim şekli ile *philanthrōpia* arasında sıkı bir bağ kurduğu gibi, “insancıl” teriminin içeriğini de oldukça değiştirerek zenginleştirmiştir. Dolayısıyla, Demosthenes’in *Philanthrōpia* kavramına

²⁹ Christ 2013, 210-211.

³⁰ Örneğin bkz. Demost., *Timokr.*, 24. 24: “εἰκότως; οὐδὲν γὰρ ὠμὸν οὐδὲ βίαιον οὐδ’ ὀλιγαρχικὸν προστάττουσιν, ἀλλὰ τοῦναντίον πάντα φιλανθρωπῶς καὶ δημοτικῶς φράζουσι πράττειν.”

³¹ Demost., *Lept.*, 20. 109.

“Demosthenes’de Philanthrōpia Kavramı”
Eşengül AKINCI ÖZTÜRK

yüklediği içerik, “insancıl” teriminin yaygın anlamlarından birisini tayin etmiştir.

KAYNAKÇA

- Aeschylus, *Persians, Seven against Thebes, Suppliants, Prometheus Bound*, (Ed.- Trans. A. H. Sommerstein), Cambridge 2009. (Loeb Classical Library)
- Allen, D., “Imprisonment in Classical Athens”, *The Classical Quarterly*, Vol. 47, No. 1, 1997, s. 121-135.
- Allen, D., *The World of Prometheus: The Politics of Punishing in Democratic Athens*, Princeton/Oxford 2000.
- Aristophanes, *Clouds, Wasps, Peace*, (Ed.-Trans. J. Henderson), Cambridge 1998. (Loeb Classical Library)
- Bauman, R. A., *Human Rights in Ancient Rome*, Routledge 2003.
- Christ, M. R., “Demosthenes on Philanthrōpia as a Democratic Virtue”, *Classical Philology*, Vol. 108, No. 3, 2013, s. 202- 222.
- Çelgin, G., *Eski Yunan Edebiyatı*, İstanbul 1990.
- De Romilly, J., *La douceur dans la pensée Grecque*, Paris 1979.
- Demosthenes, *Orations, Vol. I: Orations 1-17 and 20: Olynthiacs, Philippics, Minor Public Orations*, (Trans. J. H. Vince), Cambridge 1930. (Loeb Classical Library)
- Demosthenes, *Orations, Vol. II: Orations 18-19: De Corona, De Falsa Legatione*, (Trans. C. A. Vince- J. H. Vince), Cambridge 1926. (Loeb Classical Library)
- Demosthenes, *Orations, Vol. III: Orations 21-26: Against Meidias, Against Androtion, Against Aristocrates, Against Timocrates, Against Aristogeiton 1 and 2*, (Trans. J. H. Vince), Cambridge 1935. (Loeb Classical Library)
- Forsdyke, S., *Exile, Ostracism and Democracy: The Politics of Expulsion in Ancient Greece*, Princeton 2005.
- Hunt, P., *War, Peace and Alliance in Demosthenes’ Athens*, Cambridge 2010.
- Isocrates, *Evagoras, Helen, Busiris, Plataicus, Concerning the Team of Horses, Trapeziticus, Against Callimachus, Aegineticus, Against Lochites, Against Euthynus, Letters*, Vol. III, (Trans. L. R. van Hook), Cambridge 1945. (Loeb Classical Library)
- Isocrates, *To Demonicus, To Nicocles, Nicocles or the Cyprians. Panegyricus, To Philip, Archidamus*, Vol. I, (Trans. G. Norlin), Cambridge 1928. (Loeb Classical Library)
- Liddell, H. G. - Scott, R., *A Greek – English Lexicon*, Oxford: Clarendon 1966.
- Lorenz, S., *De Progressu Notionis φιλανθρωπίας*, Inaugural dissertation, University of Leipzig, Leipzig 1914.

“Demosthenes’de Philanthrōpia Kavramı”
Eşengül AKINCI ÖZTÜRK

MacDowell, D. M., *Demosthenes the Orator*, Oxford 2009.

Sulek, M., “On the Classical Meaning of Philanthrōpia”, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 39, No. 3, 2010, s. 385-408.

Thucydides, *History of the Peloponnesian War*, Vol. I: Books 1-2, (Trans. C. F. Smith), Cambridge 1919. (Loeb Classical Library)

Xenophon, *Cyropaedia*, Vol. I: Books 1-4, (Trans. W. Miller), Cambridge 1914. (Loeb Classical Library)

Xenophon, *Cyropaedia*, Vol. II: Books 5-8, (Trans. W. Miller), Cambridge 1914. (Loeb Classical Library)

Xenophon, *Memorabilia, Oeconomicus, Symposium, Apology*, (Trans. E. C. Marchant - O. J. Todd, Rev. J. Henderson), Cambridge 2013. (Loeb Classical Library)

Xenophon, *Scripta Minora: Hiero, Agesilaus, Constitution of the Lacedaemonians, Ways and Means, Cavalry Commander, Art of Horsemanship, On Hunting, Constitution of the Athenians*, (Trans. E. C. Marchant), Cambridge 1925. (Loeb Classical Library)